

EHDOTUS

Sukupuolentutkimus–Genusforskning-lehden vuoden 2023 artikkelipalkinnoksi

Kristina Rolin

Kiitän Sukupuolentutkimuksen seuran hallitusta kutsusta vuoden 2023 *Sukupuolentutkimus–Genusforskning-lehden* artikkelipalkinnon valitsijaksi. Ehdotan palkintoa artikkelille: Katriina Huttunen & Elina Oinas: ”Rodullistavien ja sukupuolittavien käytäntöjen tulkintaa rokotetutkimushankkeen liepeillä,” 36:1 (sivut 4–19), *Feministisen tieteen- ja teknologiantutkimuksen teemanumero*, 1/2023.

Sukupuolentutkimus–Genusforskning-lehdessä ilmestyi vuonna 2023 kolme numeroa, joista yksi oli kaksoisnumero (3–4) ja joissa julkaistiin yhteensä seitsemän artikkelia. Vuoden 2023 artikkelit muodostavat korkeatasoisen ja monimuotoisen kokonaisuuden, jossa käsitellään ajankohtaisia ja kiinnostavia ilmiöitä (mm. hoivarobotit, nautinto digitaalisilla alustoilla, kodin tekeminen, pelikulttuuri) ja joissa sukupuolen tutkimuksen analyyttiset käsitteet yhdistyvät eri tieteenalojen menetelmiin luovalla tavalla (mm. kirjallisuudentutkimuksen menetelmät, etnografia, integroiva kirjallisuuskat-saus).

Ehdotan palkittavaksi Huttusen ja Oinaan artikkelia sillä perusteella, että se punoo yhteen monia feministisen tutkimuksen teemoja ja puhuttelee erilaisia yleisöjä. Huttusen ja Oinaan tutkimuksen kohde on suomalainen vuosina 2017–2019 toteutettu ripulirokotetutkimus, jota varten suomalaiset lääketieteen tutkijat, tutkimusavustajat ja vapaaehtoiset tutkimukseen osallistujat matkustivat Länsi-Afrikan Beniniin. Huttusen ja Oinaan sosiologisen tutkimuksen ensisijaisena aineistona ovat etnografiset muistiinpanot ja havainnot sekä haastattelut tutkimuksen kohteena olleen lääketieteellisen hankkeen henkilökunnan, osallistujien ja sellaisten paikallisten kanssa, jotka olivat tekemisissä hankkeen kanssa. Rokotetutkimuksen tukikohdaksi oli valittu Beninissä jo pitkään toiminut suomalais-beniniäinen kulttuurikeskus. Vaikka lääketieteellisen tutkimushankkeen henkilökunta ja vapaaehtoiset osallistujat tulivat Suomesta, paikallisilla työntekijöillä oli merkittävä rooli tutkimushankkeen mah-

dollistajina. Ilman heidän panostansa rokotetutkimusta olisi ollut mahdotonta toteuttaa Beninissä (s. 13).

Huttusen ja Oinaan tutkimus on kiinnostava paitsi sukupuolentutkimuksen myös tieteen- ja teknologian tutkimuksen yhteisölle. Feministisessä tieteen- ja teknologiantutkimuksessa on jo pitkään pyritty ymmärtämään, miten eri tavoin tiede voi olla sukupuolittavaa ja rodullistavaa toimintaa. Sikäli kun sukupuolta ja rotua ylläpitävät käytännöt johtavat myös ihmisten eriarvoiseen kohteluun, ne vaikuttavat siihen, ketkä menestyvät tiedeuralla, ketkä marginalisoituvat tai jättyvät pois tiedemaailmasta. Erityisenä haasteena on ymmärtää, miten sukupuolta ja rotua ylläpitävät käytännöt voivat vaikuttaa siihen, millaisia aiheita tutkitaan, miten niitä tutkitaan ja mitä jätetään tutkimatta. Huttusen ja Oinaan rokotehanketta koskeva tutkimus on kiinnostava juuri sen vuoksi, että rokotteiden kehittäminen vaikuttaa olevan sukupuoli- ja rotuneutraalia tutkimusta. Tästä neutraaliuden vaikutelmasta huolimatta Huttunen ja Oinas tunnistavat tutkimushankkeen liepeillä ja tieteen tekemisen lomassa lukuisia puhetapoja, jotka ylläpitävät sukupuoleen ja rotuun kytkeytyvää eriarvoisuutta.

Huttusen ja Oinaan tutkimus puhuttelee myös yhä laajempaa yleisöä, joka on kiinnostunut käytäntöjen ja niihin osallistuvien ihmisten rodullistamisesta. Huttusen ja Oinaan mukaan rodullista eriarvoisuutta ylläpiti esimerkiksi rokotetutkimuksen lähtökohtainen oletus, että tutkimukselle olennainen osaaminen kannatti tuoda Suomesta (s. 13). Vaikka tutkimushanke tarjosi myös beniniläisille työtehtäviä ja tuloja, heillä ei nähty olevan osuutta varsinaisessa tieteen tekemisessä (s. 13). Heidän roolinsa rajautui tutkimusta kannattelevien arkisten asioiden hoitamiseen ja vapaa-ajan toiminnan järjestämiseen. Tämän työnjaon kautta tieteen tekemisen ja sen reunamilla tapahtuvan ei-tieteelliseksi ymmärretyin toiminnan välinen raja rodullistettiin tavalla, joka korosti tieteen ”valkoisuutta.”

Huttusen ja Oinaan tutkimus auttaa myös ymmärtämään, kuinka pitkän varjon kolonialismi on luonut ja luo yhä edelleen tieteen päälle. Suomalaisen rokotehankkeen työntekijät ja osallistujat eivät juurikaan reflektoineet kriittisesti kolonialismin perintöä vaan uudelleen tuottivat omalla puheellaan tarinaa edistyksellisistä pohjoismaista ja takapajuisesta Afrikasta. Tämä tuli esille esimerkiksi toteamuksissa suomalaisista tasa-arvokehityksen edelläkävijöinä ja beniniläisistä tasa-arvokehityksen jäljessä kulkijoina (s. 12).

Huttusen ja Oinaan tutkimus tarjoaa paljon pohdittavaa tutkimusetiikasta kiinnostuneelle yleisölle. Heidän tulkintaansa ohjaa pyrkimys lukea aineistoa ”eettisesti vastakarvaan” (s. 5), eli tutkimukseen osallistuneita henkilöitä kunnioittaen mutta kuitenkin niin, että tutkittavien toimintaa tarkastellaan kriittisesti osana käytäntöjä, jotka ylläpitävät sukupuolittavia ja rodullistavia merkityksiä globaalin epätasa-arvon asetelmassa. Huttunen ja Oinas analysoivat, kuinka heidän tutkimuksensa kohteena olevat suomalaiset ”solahtavat usein tahtomattaan” (s. 5) rodullistaviin käytäntöihin. Huttunen ja Oinas myös uskovat, että näiden henkilöiden henkilökohtaisissa suhteissa toteutui ”mahdollisuus niin kunnioitaviin kohtaamiin kuin yleistävään, rodullistavaan luokitteluun ja arvottamiseenkin” (s. 13).

Erityisen kiinnostava on se tieto, että sosiologinen tutkimus on aloitettu rokotehankkeesta vastaavan päättäjän aloitteesta, koska hän on halunnut ymmärtää oman tutkimushankkeensa sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia. Huttunen ja Oinas eivät ole saaneet rahoitusta lääketieteellisestä hankkeesta eivätkä rokitetta kehittäväältä yritykseltä; he ovat kuitenkin saaneet tutkimusluvan ja mahdollisuuden kerätä ainutlaatuisen, erittäin kiinnostavan aineiston. Toivon, että Huttunen ja Oinaan tutkimus rohkaisee muitakin tutkimus- ja kehitystyöhankkeiden vetäjiä selvittämään heidän hankkeidensa sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia.

Helsingissä 1.4.2024
Kristina Rolin
Tutkimusetiikan yliopistonlehtori
Tampereen yliopisto